ΕΤΟΣ Γ. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 24 Φεβρουαρίου 1913 ΑΡΙΘ. 114.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤ΄.

ΤΟ ΕΥΚΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

« ***Ἐκχεῶ ἐναντίον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου,***
» ***τὴν θλῖψίν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελῶ».***
(Ψαλμ. ΡΜΑ΄. 3).

Διὰ τῶν προηγουμένων ὁμιλιῶν ἡμῶν ἀφ᾿ ἑνὸς ἔχομεν καθορίσει τὴν ἔννοιαν τῆς προσευχῆς καὶ ἀφ᾿ἑτέρου τὴν δύναμιν καὶ τὰ ὠφελήματα αὐτῆς. Σήμερον καταδείξωμεν ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἔργον τὰ μάλιστα εὔκολον.

Ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι ἔργον εὔκολον, τοῦτο κατανοοῦμεν πρῶτον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς προσευχῆς. Τί εἶναι ἡ προσευχή ; Ἡ προσευχή, εἴπομεν, εἶναι ἀνύψωσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ μάθητε καὶ τοῦτο, τὸ ὁποῖον τότε παρελείψαμεν, ὅτι καθ᾿ ὃν χρόνον ὁ ἄνθρωπος ἀναβαίνει πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς, ὁ Θεὸς καταβαίνει καὶ συγκαταβαίνει μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε μεταξὺ τῆς ἀπείρου μεγαλειότητος, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Θεός, καὶ τῆς ἐσχάτης ἀθλιότητος, ἡ ὁποία εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πᾶσα ἀπόστασις, φαίνεται ὅτι ἔχει ἐκλείψει. Διὰ νὰ πεισθῶμεν περὶ τούτου ἂς ἀναγνώσωμεν τὰς ἁγίας Γραφάς. Ὁ πατὴρ τῶν πιστευόντων, ὁ Ἀβραάμ, ἱστορεῖ τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως, εἶχεν ἐρωτήσει δὶς τὸν Κύριον καὶ εἶχε λάβει καὶ ἀπάντησιν· δὲν ἀρκεῖται ἐν τούτοις εἰς τοῦτο, ἀλλ᾿ ἀμέσως ἀπευθύνει καὶ τρίτην ἐρώτησιν λέγων· «*νῦν ἠρξάμην λαλῆσαι πρὸς Κύριον, ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός*», χωρὶς δὲ νὰ περιμείνῃ ἀπάντησιν ἐρωτᾷ καὶ τρίτην φοράν. Ἐν

τῷ βιβλίῳ δὲ τῆς Ἐξόδου βλέπομεν τὸν Θεὸν ὁμιλοῦντα μὲ τὸν Μωϋσῆν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὅπως λαλεῖ τις πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ φίλον. « *Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν ἐνώπιος ἐνωπίῳ, ὡς εἴ τις λαλήσει » πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον*». Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων καὶ ὁ προφητάναξ Δαυΐδ, ὅστις ἔζη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ παλαιοῦ Νόμου, ὁ ὁποῖος ἦτο νόμος τρόμου καὶ δουλείας, τί λέγει; «*Ἐκχεῶ ἐναντίον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου, τὴν » τὴν θλῖψίν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελῶ*». Τοῦτο δὲ τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος πράττει προτρέπεται καὶ τοὺς ἄλλους, νὰ πράττωσιν ὁμοίως μιμούμενοι τὸ παράδειγμα αὐτοῦ. «*Ἐκχέετε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν*». Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ ἴδιος Δαυΐδ παρακινεῖ ἡμᾶς νὰ ἐπιρρίπτωμεν εἰς τὸν Θεὸν πᾶσαν περὶ ἡμῶν αὐτῶν μέριμναν· «*ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν » σου*». Ἐκ τῶν λεχθέντων ἤδη συνάγομεν τὸν πλήρη ὁρισμὸν τῆς προσευχῆς. Ὅτι δηλαδὴ ἡ προσευχὴ εἶναι ἀνύψωσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ταὐτοχρόνως εἶναι *ἔκχυσις* τῆς καρδίας, εἶναι συνομιλία φίλου πρὸς φίλον, συνομιλία ἀπηλλαγμένη παντὸς περιορισμοῦ τῆς λεγομένης ἐθιμοτυπίας, παντὸς φόβου, εἶναι συνομιλία τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει Γρηγόριος ὁ Νύσσης. Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος ἀναπτύσσων τὸ αὐτὸ θέμα λέγει. «Παρατηρήσατε πόσον μεγάλη εὐτυχία, πόσον » μεγάλη τιμὴ καὶ δόξα εἶναι δι' ἡμᾶς τὸ νὰ ἔχωμεν τὴν ἐλευθερίαν νὰ » συνομιλῶμεν μὲ τὸν Θεόν, νὰ συνομιλῶμεν μὲ τὸν Χριστόν!» Λοιπὸν ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ, ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς προσευχῆς καταφαίνεται ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι πρᾶξις εὔκολος.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου τὸ εὔκολον τῆς προσευχῆς καταδεικνύει, δεύτερον, καὶ ἡ ἀναγκαιότης αὐτῆς. Καὶ τὸ μὲν ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον τῆς προσευχῆς κατεδείξαμεν· τόρα θὰ προσθέσωμεν τὸ ἑξῆς. Πρέπει νὰ μάθητε, Χριστιανοί μου, ὅτι ὅσον ἔργον τι εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόφευκτον πρὸς σωτηρίαν, τόσον εὔκολον καὶ ἁπλοῦν κατέστησε τοῦτο ὁ Σωτὴρ ἡμῶν. Ἂς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸ θεῖον Βάπτισμα. «*Ἐὰν μή τις » γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασι» λείαν τοῦ Θεοῦ*», εἶπεν ὁ Κύριος. Εἶναι λοιπὸν τὸ ἅγιον Βάπτισμα ἀναγκαιότατον καὶ ἀπαραίτητον πρὸς σωτηρίαν. Παρατηρήσατε τόρα καὶ πόσον εὔκολος εἶναι ἡ τέλεσις αὐτοῦ. Ἐπειδὴ τὸ Βάπτισμα εἶναι τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης καὶ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ δι' ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὥρισεν ὕλην τοῦ μυστηρίου τὸ ὕδωρ, τὸ κοινότατον τῶν στοιχείων, διότι τὸ ὕδωρ ὑπάρχει πανταχοῦ, εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανούς, εἰς τὰς λίμνας, τοὺς παταμούς, τοὺς ρύακας, τὰς πηγάς. Τελετουργικὸς δὲ τύπος τοῦ Μυστηρίου εἶναι ὀλίγαι λέξεις εὐκόλως ἀπομνημονευόμεναι καὶ ἐκφωνούμεναι. «*Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ » Θεοῦ* (δεῖνα) *εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου » Πνεύματος. Ἀμήν*. Λειτουργοὶ πάλιν τοῦ Μυστηρίου εἶναι κυρίως ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ὁ Ἱερεύς, ἀλλ' ἐν ἐλλείψει τούτων, καὶ Διάκονος καὶ ἁπλοῦς λαϊκὸς δύναται νὰ βαπτίσῃ τὸν κινδυνεύοντα. Λοιπὸν τὸ ἀναγκαιότατον τῶν μυστηρίων ὁ Θεὸς κατέστησεν εὐκολώτατον.

Τὸ ἴδιον τόρα συμβαίνει καὶ μὲ τὴν προσευχήν, ἥτις ἐπίσης εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· διότι ἄνευ τῆς θείας Χάριτος εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐπιστροφὴ καὶ ἡ μετάνοια τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀδύνατος

δὲ καὶ ἡ ἐμμονὴ τοῦ δικαίου ἐν τῇ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ. Τὴν θείαν δὲ χάριν καταβιβάζει ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς ἡμᾶς ἡ Προσευχή. Εἶναι λοιπὸν ἡ Προσευχὴ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον οὐδεμία ἄλλη εὐσεβὴς πρᾶξις εἶναι εὐκολωτέρα τῆς Προσευχῆς ὅπως ἀμέσως θὰ ἴδωμεν.

Ἡ Προσευχὴ εἶναι εὔκολος, πρῶτον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ***τόπον***, ὅπου πρέπει νὰ γίνηται. Εἰς πάντα τόπον δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα. Ὁ προφήτης Δαυῒδ προτρέπεται τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν νὰ προσεύχηται εἰς πάντα τόπον. «*Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ εὐλόγει ἡ ψυχή μου » τὸν Κύριον*». Εἰς πάντα τόπον παρακινεῖ ἡμᾶς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νὰ προσευχώμεθα. «*Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν » παντὶ τόπῳ ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν*». Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προσεύχεται δέσμιος ἐν τῇ φυλακῇ. Ὁ Ἐζεκίας κατακείμενος ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου αὐτοῦ κλίνης, ὁ Ἱερεμίας χωσμένος ἐντὸς βορβόρου, ὁ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων, ὁ Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους.... Λοιπὸν ἐν παντὶ τόπῳ δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα, διότι ἡ προσευχή, ὅπως εἴπομεν, εἶναι ἀνύψωσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν, εἶναι δῆλον ὅτι ἐνέργεια ἄϋλος, ἐνέργεια πνευματικὴ καὶ ἑπομένως ὑπὸ οὐδενὸς τόπου περιορίζεται.

Ἡ προσευχὴ εἶναι εὔκολος, δεύτερον, ὅσον ἀφορᾷ καὶ εἰς τὸν ***χρόνον***. Ὅπως ἐν παντὶ τόπῳ δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα, οὕτω δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα καὶ ἐν παντὶ χρόνῳ, καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα, καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός. «Πόσας δυσκολίας, λέγει ὁ Ἱερὸς » Χρυσόστομος, ἔχει νὰ κατανικήσῃ τις διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ παρου- » σιασθῇ ἐνώπιον ἐπιγείου τινὸς ἄρχοντος διὰ νὰ ὁμιλήσῃ μετ' αὐτοῦ». Διὰ νὰ προσευχηθῇ ὅμως τις, ἤτοι διὰ νὰ συνομιλήσῃ μὲ τὸν Βασιλέα τῶν βασιλευόντων, τὸν Θεόν, οὐδεμία δυσκολία, οὐδὲν πρόσκομμα ὑπάρχει, οὔτε ἀντιθάλαμοι, οὔτε διατυπώσεις τῆς ἐθιμοτυπίας, οὔτε φρουροί, οἱ ὁποῖοι νὰ σοὶ εἴπωσιν, ὅτι ἡ ὥρα εἶναι ἀκατάλληλος καὶ πρέπει νὰ προσέλθῃς εἰς ἄλλην ὥραν. Πρὸς τὸν Θεὸν δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα, ἤτοι μετὰ τοῦ Θεοῦ δυνάμεθα νὰ συνομιλήσωμεν κατὰ πᾶσαν ὥραν, ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ.

Ἡ προσευχὴ εἶναι εὔκολος, τρίτον, καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ προσευχώμεθα. Δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα κλίνοντες ἀμφότερα τὰ γόνατα, ὅπως ἔπραττεν ὁ Σολομών, ὅταν ἀκόμη εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δόξης αὐτοῦ. «*Καὶ ἀνέστη ἀπὸ προσώ- » που τοῦ θυσιαστηρίου Κυρίου ὀκλακῶς ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ*». Δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα ὑψοῦντες τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅπως αὐτὸς οὗτος ὁ Σολομὼν ἔπραττε· «*καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ διαπεπετασμέναι » εἰς τὸν οὐρανόν*»· ἢ ὑψοῦντες πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Δαυΐδ· «*πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, » ὅθεν ἥξει ἡ βοήθειά μου*»· ἢ τύπτοντες τὸ στῆθος, ὅπως ὁ Τελώνης· «*καὶ ὁ Τελώνης μακρόθεν ἑστώς.... ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ*», ἢ πίπτοντες ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, ὅπως ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐν τῇ Γεθσημανῇ· «*καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ προσώπου αὐτοῦ προσευχόμε- » νος*», ἢ στρέφοντες τὸ πρόσωπον πρὸς Ἀνατολάς, ὅπως ἐσυνείθιζον οἱ

πρῶτοι Χριστιανοί, τὴν ὁποίαν εὐσεβῆ συνήθειαν διακρατοῦμεν καὶ διαφυλάττομεν μέχρι σήμερον, ἢ στρέφοντες τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ μέρος, ὅπου κεῖται ὁ Ναὸς τῆς Πατρίδος ἡμῶν, ὅταν εὑρισκώμεθα μακρὰν αὐτῆς, ὅπως ἔπραττε καὶ ὁ Δανιήλ, ὅταν ἦτο αἰχμάλωτος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὁπότε τρὶς τῆς ἡμέρας ἀνοίγων τὰ παράθυρα τοῦ οἴκου αὐτοῦ προσηύχετο ἐστραμμένον ἔχων τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναὸν τοῦ Σολομῶντος. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι καὶ ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς οὐδεμίαν παρουσιάζει δυσκολίαν.

Ἀλλὰ μήπως ἡ προσευχὴ παρουσιάζει δυσκολίαν τινὰ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μῆκος τῆς προσευχῆς, εἰς τὸ ὅτι δῆθεν πρέπει νὰ προσεύχηταί τις διὰ μακρῶν; Οὔτε ἐνταῦθα ὑπάρχει δυσκολία, διότι ὁ Θεὸς δὲν ἀπαγορεύει μὲν τὸ προσεύχεσθαι ἐπὶ μακρὸν ὅταν θεῖος ζῆλος καὶ θερμὴ εὐλάβεια παρακινεῖ τὸν Χριστιανὸν εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι ἐπιβεβλημένον τὸ τοιοῦτον. Καὶ ἁπλῆ χειρονομία, τὸ σημεῖον δηλονότι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, εἶναι ὁλόκληρος προσευχή, ἁπλοῦν βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ μόνη κραυγή, καὶ στεναγμὸς μόνον, καὶ δάκρυ μόνον δύνανται νὰ ἦναι ὁλόκληρος προσευχή! Καὶ πραγματικῶς· ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀναφέρει πολλοὺς προσευχομένους χωρὶς νὰ ἀρθρώσωσι λέξιν· Τοιοῦτος ἦτον ὁ Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος προσηυχήθη ποτὲ χωρὶς νὰ κινήσῃ τὰ χείλη του. Καὶ ὅμως ὁ Θεὸς εἶπεν αὐτῷ· «*ἵνα τί κραυγάζεις πρός με;*» Ἀναφέρει καὶ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι λαλοῦσιν, ἀλλὰ μόλις ἐκστομίζουσιν ὀλίγας λέξεις. Τοιοῦτος ἦτον ὁ λεπρός, ὅστις ὀλίγας λέξεις εἶπε· «*Κύριε, ἐὰν » θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι*». Αὐτὴ ἦτον ὅλη καὶ ὅλη ἡ προσευχή του. Ὁ τυφλὸς εἶπε· «*Κύριε, ποίησόν με ἵνα ἀναβλέψω*». Ἰδοὺ καὶ τούτου ἡ προσευχή. Ἡ Χαναναία ἐφώνησεν «*Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυΐδ, ἐλέησόν με*». Ὁ Τελώνης ἔλεγεν, «*Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι*». Ὁ ἑκατόνταρχος «*Κύριε, εἰπὲ » μόνον λόγον καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου*». Ἰδοὺ ἡ προσευχὴ ὅλων τούτων. Οἱ Ἀπόστολοι ἐφώνησαν· «*Κύριε, σῶσον ἡμᾶς ἀπολλύμεθα*». Ἰδοὺ καὶ τούτων ἡ προσευχή.

Ἀλλὰ μήπως ἀπαιτεῖται νὰ προσευχώμεθα μὲ σοφὰ λόγια, μὲ μέθοδον ἐπιστημονικήν, μὲ λέξεις ἐξεζητημένας; Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν προσευχήν, οὔτε σοφία, οὔτε ἐπιστήμη, οὔτε ρητορικὴ δεινότης, οὔτε εὐγλωττία καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. Ἡ ὅλη εὐγλωττία ἡμῶν κατὰ τὴν προσευχὴν περιορίζεται εἰς τὴν παράστασιν τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν, τοῦ πόνου τῆς συμφορᾶς ἡμῶν. Ἰδοὺ ἡ ὅλη ἐπιστήμη καὶ σοφία. Ἡ ὅλη σοφία καὶ ἐπιστήμη καὶ εὐγλωττία ἑνὸς παιδίου, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἐκφράσῃ τὸν πόνον του συνίσταται εἰς τοῦτο καὶ μόνον· τρέχει καὶ ρίπτεται εἰς τὰ γόνατα τοῦ πατρός του, τραυλίζει ὀλίγας λέξεις, καὶ ταύτας περικεκομμένας, καὶ διὰ μορφασμῶν τοῦ προσώπου ἐκδηλοῖ τὸν ἑαυτοῦ πόνον. Ἰδοὺ ἡ προσευχὴ ἡ συγκινοῦσα τὸν πατέρα αὐτοῦ.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί! Οὐδὲν ἁπλούστερον, οὐδὲν εὐκολώτερον τῆς προσευχῆς. Τὸ τοιοῦτον δ᾽ ὀφείλομεν εἰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ οὐρανίου Πατρὸς ἡμῶν, τοῦ Θεοῦ! Μάθωμεν λοιπὸν καὶ συνειθίσωμεν ἑαυτοὺς νὰ προσευχώμεθα ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, ἀλλὰ μετὰ πίστεως ζεούσης, μετ᾽ ἐλπίδος, μετ᾽ ἀγάπης, μετ᾽ εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐφ᾽ ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις. Γένοιτο.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ Β΄.

Η ΛΕΞΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΟΣΜΙΚΗΝ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗΝ ΜΑΣ ΓΛΩΣΣΑΝ

Εἰς τὴν προηγουμένην, τὴν καὶ πρώτην μας Λειτουργικὴν Διδασκαλίαν, ἐμάθαμεν, ἀγαπητοί, ποία ἦτο ἡ ἔννοια τῆς *λειτουργίας* εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐσήμαινεν, ἐλέγαμεν, ἡ λέξις αὕτη τὴν ὑποχρεωτικὴν ἢ καὶ προαιρετικὴν ὑπηρεσίαν τὴν ὁποίαν ἤθελαν ἢ ὤφειλαν νὰ κάμνωσιν οἱ εὔποροι πολῖται χάριν τῆς ἀγαπητῆς Πατρίδος. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν δ᾿ αὐτήν, ἐπροσθέσαμεν ἐκεῖ, ὅτι τὸ καθῆκον τοῦτο τὸ ἐπαινετὸν τῆς *λειτουργίας* χάριν τῆς Πατρίδος τὸ κάμνομεν καὶ σήμερον ἡμεῖς, — καὶ πρέπει νὰ μὴ τὸ παραλείπωμέν ποτε, — ὁσάκις συνεισφέρωμεν τὸν κατὰ δύναμίν μας ἔρανον εἰς χρῆμα καὶ εἰς εἴδη ἢ διὰ προσωπικῆς ὑπηρεσίας χάριν τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Ἔθνους. Εἰς τὴν σημερινὴν δὲ ταύτην Διδαχήν μας θὰ ἐξετάσωμεν τὴν λέξιν τὴν ἰδίαν εἰς τὴν σημερινήν της σημασίαν. Τί δηλοῖ λοιπόν, ἀγαπητοί, ἡ *λειτουργία* εἰς τὴν σημερινήν μας γλῶσσαν; Θὰ ἴδῆτε, ὅτι δὲν θὰ σᾶς κουράσω μήτε τόρα, ἐὰν σας ἀναπτύξω τῆς ἰδίας λέξεως τὴν σημασίαν ὑπὸ ἄλλην ἔποψιν. Διότι σήμερον ἡ λέξις *λειτουργία* ἔχει δύο σημασίας, μίαν τὴν θρησκευτικήν, ἡ ὁποία εἶνε καὶ ἡ γνωστοτέρα εἰς τὸν κόσμον τὸν πολύν, καὶ ἄλλην τὴν ὁποίαν πρὸς διάκρισιν θὰ ὀνομάσω *κοσμικήν*. Ποία δ᾿ εἶνε ἡ τελευταία αὕτη, διὰ νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ αὐτήν; Πρὸ τοῦ σας ἀπαντήσω μὲ μίαν μόνον ἄλλην λέξιν, τὴν ὁποίαν ἴσως δὲν θὰ ἐννοήσετε καλῶς, ἐνῷ τὸ πρόγραμμά μας, εἴπαμεν, θὰ εἶνε νὰ συνεννοούμεθα εὐκόλως, θά σας ὁμιλήσω πάλιν μὲ παραδείγματα, καὶ δὴ μάλιστα μὲ γνωστά σας πράγματα καὶ γεγονότα. Τούτων ἄλλως τε ἡ ἀναγκαία των ἐνθύμησις ἐδῶ θὰ ἔχη πάλιν κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἡμῶν τὸ ἀντάλλαγμά

της τὸ διδακτικόν. Ποῖον εἶνε τὸ πρῶτον γεγονός, τὸ ὁποῖον λαμβάνω ὡς παράδειγμα χάριν τοῦ σκοποῦ τοῦ λόγου μου τούτου; Πρὸ ὀλίγων χρόνων, ὡς θὰ ἐνθυμῆσθε βεβαίως ὅλοι, ὑπῆρχαν εἰς τὴν Κρήτην δύο ἰδιαίτερα σχολεῖα. Τὸ ἓν ἐκ τούτων εἶχε τὸν σκοπὸν νὰ σπουδάζῃ καὶ μορφώνῃ Διδασκάλους τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, τὸ δὲ ἄλλο Διδασκάλους καὶ συγχρόνως ὑποψηφίους ἱερεῖς. Ὅσα ἔτη ἡ τότε μας Κυβέρνησις συνετήρει τὰ Σχολεῖα ταῦτα καὶ εἶχαν μαθητὰς καὶ ἐδίδασκαν αὐτοὺς τακτικοὶ Καθηγηταί· ἐφ' ὅσον δηλαδὴ διετηροῦντο τὰ Σχολεῖα ταῦτα καὶ εἰργάζοντο κατὰ τὸ πρόγραμμά των, ἂν θὰ ἠθέλαμεν νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην καὶ τὴν συντήρησίν των, πῶς θὰ ἐξεφραζόμεθα, παρακαλῶ; Ὅτι τὸ δεῖνα καὶ τὸ δεῖνα Σχολεῖον *λειτουργοῦσι*. Τόρα δὲ ὁπότε πλέον δὲν ἐργάζονται, διότι δὲν ὑπάρχουν, πῶς τὸ λέγομεν αὐτό; Ἔπαυσεν ἡ *λειτουργία* των, δὲν *λειτουργοῦν*. Σημειώσατε λοιπόν, ἀγαπητοί, αὐτὴν τὴν σημασίαν περὶ τῶν Σχολείων· διότι πρόκειται νὰ φέρω καὶ δεύτερον παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς ἄλλο εἶδος καταστημάτων, περὶ τῶν ὁποίων δυνάμεθα ἐπίσης νὰ εἴπωμεν τὰς λέξεις *λειτουργῶ* καὶ *λειτουργία*. Ἄλλοτε, ὡς ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ τὴν μικράν μου ἡλικίαν, μόλις ὑπῆρχαν εἰς τὴν Κρήτην ὅλην ἓν ἢ δύο καταστήματα τῆς λεγομένης βιομηχανίας, ἡ ὁποία τοῦτον ἔχει τὸν προορισμὸν νὰ παραλαμβάνῃ τὰ πρῶτα ὑλικά, τὰ ὁποῖα νὰ μεταποιῇ διὰ τῶν μηχανῶν καὶ νὰ τὰ κάμνῃ προσφορώτερα εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ τόρα εὐτυχῶς ἀριθμοῦνται περισσότερα τοιαῦτα εἰς τὴν Κρήτην, ὥστε νὰ δύναμαι νὰ ὑποθέσω μὲ περισσοτέραν βασιμότητα, ὅτι ἔχετε ἰδεῖ ἢ τουλάχιτον ἀκούσει ὅλοι περὶ τοιούτων βιομηχανικῶν καταστημάτων. Αἴ λοιπόν! Καὶ μὲ τοῦτο τί; ἴσως ἐρωτήσῃ τις, καὶ πολὺ δικαίως. Λοιπόν, τοῦ ἀπαντῶ, διότι τοῦτο θέλω νὰ εἰπῶ, ἐφ' ὅσον συντηροῦνται καὶ αὐτὰ καὶ κάμνουν τὸν προορισμόν των ἐργαζόμενα, *λειτουργοῦν* ἐπίσης καὶ ἡ ἐργασία των συνήθως ὀνομάζεται εἰς τὴν σημερινήν μας γλῶσσαν *λειτουργία*. Ἂν τώρα εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἦτο ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπέτρεπε τοῦ λόγου ἡ σειρὰ νὰ κάμωμεν τὴν σύγκρισιν τῆς Κρητικῆς μας βιομηχανίας μὲ τὴν τοιαύτην τῆς ἄλλης μας Ἑλλάδος, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, κατὰ τὰ εἰρημένα, ὅτι ἐκεῖ τὰ λειτουργοῦντα καταστήματα τῆς βιομηχανίας εἶναι βεβαίως ἀπείρως περισσότερα καὶ τελειότερα.

Λάβετε λοιπόν, ἀγαπητοί, ὑπὸ σημείωσιν καὶ πάλιν τὴν χρῆσιν τῆς *λειτουργίας* ὡς ὀνομασίας τῆς ποικίλης καὶ σπουδαίας ἐργασίας τῶν οὕτω λεγομένων βιομηχανικῶν καταστημάτων. Διότι δὲν πιστεύω νά σᾶς γίνω ὀχληρός, ἐάν, διὰ νὰ ἐξαντλήσω ἐντελῶς τὴν κοσμικήν, ὅπως τὴν ὠνομάσαμεν, τὴν ἔννοιαν τῆς *λειτουργίας*, σᾶς ἀναφέρω καὶ ἄλλας περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα συχνὰ πυκνὰ τὴν λέξιν ταύτην, ἥτις τόσον μᾶς ἀπασχολεῖ εἰς τὸν παρόντα λόγον. Καὶ διὰ νά μας δοθῇ ἀφορμὴ καλὴ τοῦ Θεοῦ τὴν πανσοφίαν νὰ θαυμάσωμεν εἰς τὸ ἀνθρώπινόν μας σῶμα, τί εἶναι τοῦτο, ὡς τὸ ἔπλασεν ὁ πάνσοφος Θεός; Ἂν καὶ εἶχεν οὗτος εἰς

τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ὅλα τὰ πολύτιμα τοῦ κόσμα ὑλικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ὁ ἴδιος τὴν ὕπαρξιν, ἐν τούτοις πρὸς κατασκευὴν τοῦ σώματος ἡμῶν δὲν ἐμεταχειρίσθη οὔτε μάρμαρον οὔτε ἄργυρον οὔτε χρυσὸν οὔτε λίθους πολυτίμους. Ἀλλὰ τί λοιπόν; Ἔλαβεν ὀλίγον χῶμα ἐκ τῆς γῆς· ἐζύμωσεν αὐτὸ ὡσὰν πηλόν, καὶ ἐξ αὐτοῦ μᾶς ἔπλασε τὸ σῶμα μὲ τόσην τέχνην καὶ μὲ τόσην σκοπιμότητα, ὥστε ὁ ἄνθρωπος θέλων νὰ παραστήσῃ τὴν καταπληκτικὴν τοῦ σώματός μας τέχνην, ἠξεύρετε τί ἔλεγε πολὺ ὀρθῶς; Ὅτι καὶ χρόνια ἑκατὸν νὰ ἠδύνατό τις καὶ νὰ ἤθελεν ὅπως ἀφιερώσῃ μὲ ὅλην τοῦ πνεύματός του τὴν παρατηρητικότητα δὲν θὰ κατώρθωνέ ποτε νὰ εὕρῃ, ὅτι δὲν εἶναι ὅπως πρέπει καμωμένον καὶ τὸ παρὰ μικρὸν τῆς ἀνθρωπίνης συσκευῆς σημεῖον. Ἰδού, ἀγαπητοί, ὁ λόγος διὰ τί καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔχων ὑπ᾿ ὄψιν του τὴν πανσοφίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ δημιουργήματά του ὡς καὶ εἰς τὴν θείαν Πρόνοιάν του περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἐξέφραζε τὸν θαυμασμὸν αὐτοῦ ὡς ἑξῆς: «Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ»! (Ρωμ. 11, 33). Ὥστε καὶ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τῆς τελειοτάτης ταύτης θείας μηχανῆς, δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ἐπίσης, καὶ λέγομεν πραγματικῶς συχνάκις, ὅτι τὰ μέλη ἢ τὰ ὄργανά του *λειτουργοῦσιν* οὕτως ἢ ἄλλέως, ἀναλόγως· καὶ τοῦτο ἐννοεῖται, ἐφ᾿ ὅσον μένει εἰς αὐτὸ τὸ ἄϋλον αὐτοῦ στοιχεῖον, ἤτοι ἡ ἀθάνατος ψυχή, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ δίδουσα τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην μηχανήν. Οὕτω δὲ καὶ λέγομεν ἰδιαιτέρως περὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ μυστηριωδεστάτου μηχανήματος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὅτι *λειτουργεῖ* καὶ ἐνῷ κοιμώμεθα καὶ ὅταν εἴμεθα ἐξυπνητοί, καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἐργασίας καὶ εἰς τὴν ὥραν τῆς ἀργίας μας· καὶ *λειτουργεῖ* ἀκαταπαύστως, ἀλλ᾿ ἡσύχως, ἀθορύβως, μυστικά, χωρὶς ποσῶς νά μας ἐπιβαρύνῃ, χωρὶς συχνὰ νά μας ζητῇ βοήθειαν καμμίαν. Ἂς ἔχῃ δόξαν καὶ εὐχαριστίαν καὶ διὰ τοῦτο ὁ πάνσοφος καὶ παντοδύναμος Δημιουργός μας.

Ἀλλὰ διὰ νὰ εἴπω, ἀδελφοί, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καὶ τὸ τελευταῖον, μήπως δὲν λέγομεν ἐπίσης ὅτι *λειτουργεῖ* καὶ τὸ πολίτευμα τοῦ Κράτους; Διότι τί ἄλλο εἶναι καὶ ἡ Πολιτεία ἑνὸς Κράτους εἰμὴ ἡ ἀνθρωπίνη μηχανή, ἡ ὁποία *λειτουργεῖ* καὶ αὐτη σύμφωνα μὲ νόμους, τοὺς ὁποίους ὥρισαν οἱ νομοθέται καὶ ἐκτελοῦν οἱ ἄρχοντες καὶ ἐφαρμάζουν εἰς τὸν βίον των πρὸς ὄφελος αὐτῶν οἱ φρόνιμοι πολῖται; Εἶναι δὲ τὸ Κράτος εὐτυχὲς ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου καὶ οἱ νόμοι εἶναι δίκαιοι καὶ ἠθικοί, καὶ οἱ ἄρχοντες εἶναι ἀμερόληπτοι καὶ αὐστηροὶ ἐφαρμοσταὶ αὐτῶν καὶ πολῖται εὐλαβεῖς καὶ εὐπειθεῖς εἰς τὰς διαταγάς των. Τότε *λειτουργεῖ* κανονικῶς τῆς Κυβερνήσεως ἡ μηχανή. Τότε μὲ τὴν *λειτουργίαν* τὴν κανονικὴν τῶν νόμων τῆς Πατρίδος ὁμοῦ μὲ τὴν τιμὴν καὶ πρόοδον αὐτῆς τῆς κοινῆς μητρὸς εὐημερεῖ καὶ προοδεύει καὶ ὁ λαὸς αὐτῆς. Τιμὴ λοιπὸν καὶ ἔπαινος καὶ χαρὰ εἰς ὅσους εἶναι συνετοὶ καὶ φιλοπάτριδες καὶ φυλάττουν εὐλαβῶς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος καὶ συντελοῦν τοιουτοτρό-

πως εἰς τὴν κανονικὴν καὶ ἀνεμπόδιστον ἐφαρμογὴν καὶ λειτουργίαν τῆς κυβερνητικῆς των μηχανῆς.

Καὶ τόρα, ἀγαπητοὶ Χριστιανοί, καὶ τόρα, ἀφοῦ ἐφέραμεν τῶν Σχολείων τὸ παράδειγμα ὡς καὶ ἐκεῖνο τῶν ἐργοστασίων. Ἀφοῦ προσέτι ἐπαρουσιάσαμεν ὡς ἐπεξηγηματικὸν παράδειγμα τὴν μηχανὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ὡς καὶ τοὺς νόμους τέλος μιᾶς πολιτείας, ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸ συμπέρασμά μας, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ κυρίως ἀποβλέπει ἡ σημερινή μας ὁμιλία. Διότι ποῖος ἦτο ὁ σκοπός μας εἰς αὐτήν ; Νὰ μάθωμεν αὐτό, ἀφοῦ ἡ γνῶσίς μας περὶ αὐτοῦ δὲν πρόκειται διόλου· νά μας βλάψῃ· τί ἐννοοῦμεν δηλαδὴ εἰς τὴν σημερινήν μας γλῶσσαν, ὅταν τὸ ῥῆμα *λειτουργῶ* καὶ τ' ὄνομα τῆς *λειτουργίας* μεταχειριζώμεθα ἐνῷ ὁ λόγος πρόκειται περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ θρησκευτικοῦ; Καὶ ἀπεδείξαμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, μὲ τόσα παραδείγματα καὶ γεγονότα, ὅτι ἡ *λειτουργία* φανερώνει καὶ ἐδῶ τίποτε ἄλλο παρὰ ἐργασίαν ἢ ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ἐκτελοῦν αἱ μηχαναί, τὰς ὁποίας ὥρισεν ὁ Ὕψιστος Τεχνίνης ἢ τὰς ὁποίας ὥρισε καὶ ἐγκατέστησε τὸ θεῖον πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ἡ διὰ μέσου τῶν Σχολείων μόρφωσις τῶν μαθητῶν εἶναι πρὸς ἠθικὴν ὠφέλειαν πρώτων αὐτῶν καὶ ὅλης τῆς Πατρίδος. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας ἀκόμη, ὅτι καὶ ἡ τῶν ἐργοστασίων λειτουργία ἀποβαίνει καὶ αὐτὴ πρὸς ὑλικὴν ὠφέλειαν τοῦ τόπου, ὅπου ταῦτα λειτουργοῦν. Ἂν τέλος λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ εὐημερία ἑνὸς Κράτους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τὴν καλὴν τῶν καλῶν του νόμων, δυνάμεθα νὰ κάμωμεν τὴν παρατήρησιν αὐτήν· ὅτι δηλαδὴ καὶ σήμερον ἡ λέξις *λειτουργία* ὑπὸ τὴν κοσμικήν της ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐξητάσαμεν αὐτὴν ἐδῶ, σημαίνει πάλιν ἔστω καὶ μὲ τρόπον ἄμεσον καὶ ὄχι ἀπ' εὐθείας, ὑπηρεσίαν πατριωτικὴν ὄχι ὀλιγώτερον σπουδαίαν καὶ πολύτιμον παρὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν. Τούτου ἕνεκα καὶ εὔχομαι ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς μου νὰ ἀποκτήσωμεν εἰς τὴν Πατρίδα μας καὶ εἰς τὸ Ἔθνος τὴν λειτουργίαν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων καὶ τελειοτέρων ἐπωφελῶν καταστημάτων πρὸς ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει μεγάλην καὶ φυσικωτάτην σχέσιν μὲ τὴν ἄλλην λειτουργίαν, ἤτοι μὲ τὴν κανονικὴν καὶ ἀδιατάρακτον ὑπηρεσίαν τῶν νόμων τῆς Πατρίδος, τοὺς ὁποίους συνιστῶ θερμῶς νὰ σέβεσθε οἱ πάντες τόρα μάλιστα, ὁπότε εἶναι οὗτοι οἱ Ἑλληνικοί, ἤτοι ἐκεῖνοι ἀκριβῶς πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ὁποίων ἔγιναν ὅλαι μας τῶν ἀειμνήστων μας πατέρων καὶ ἡμῶν αὐτῶν αἱ τόσον μακροχρόνιοι καὶ μέγισται θυσίαι. Ποία δ' εἶναι ἡ ἁγιογραφική της ἔνοια τῆς *λειτουργίας*, τοῦτο θὰ ἴδωμεν εἰς τὴν ἐρχομένην ὁμιλίαν.